

КОЛ ЭМГЕК САБАГЫН ОКУТУУНУН ЫКМАСЫ ПЕДАГОГИКА САБАГЫНЫН БИР ТАРМАГЫ КАТАРЫ ОКУТУУ ЖАНА АЗЫРКЫ МЕЗГИЛДЕГИ АБАЛЫ

Кол эмгек сабагына окутуунун ыкмасы жөнүндө дидактикалык талдоо берилди. Ошону менен бирге азыркы мезгилдеги абалы жөнүндө жазылып, орто мектептерге адис даярдоодогу каражаттардын мааниси чагылдырылат.

*Адамды эмгек адам кылган,
Эмгекке окутуу ар бир инсандын парзы.*

Кол эмгек сабагын окутуунун ыкмасы педагогиканын бир тармагы катары өзүнүн тиешелүү ээлеген орду, максаты жана изилдөө жолдору бар илим. Изилдөө жолу окутуу учурунда байкалат. Мисалы: окутуу каражаттардын мазмунун, окутуунун ыкмасы, окуучулардын таануу ишкердүүлүгү, окутуунун натыйжасы ж. б. Окутуунун баардык жактары жаш өзгөчөлүктөрдү эске алуу менен чектелет. Ошондуктан, кол эмгек сабагын окутуу ыкмасы педагогиканын бирден-бир тармагы катары төмөндөгү илимий изилдөөлөрдү ичине камтыйт. Кол эмгек сабагынын өзгөчөлүктөрү, билим берүү жана эмгекке тарбиялоо. Негизги булактары болуп күнүмдүк жашоодогу тиричиликке кылган мамиле. Ар тарапта эмгектенүүдөгү өзгөчөлүк. Дүйнөдөгү өнүгүүгө болгон көз караш. Улуттук менталитет ж. б. Андан тышкары кол эмгек сабагын окутууда илим жана техниканын өнүгүүсүнө карай өзгөрүлөт. Жаңы техникаларды өздөштүрүүдө көптөгөн жабы курал-аспаптардын чыгышына карай жаңы талаптарды жаратат.

Окуучулардын жаш өзгөчөлүктөрүн эске алсак, V-VII класстардын окуучулары үчүн техникага болгон кызыгуусун жаратат. Ошондуктан окуу программаларына техникалык окутуунун саатын көбөйтүү. Мектептерде кол эмгек сабагына тиешелүү өнөрканалардын жабдуу жана башка сабактар менен байланышты түзүү (М: жаратылышты таануу, сүрөт, физика черчение, география).

Ал эми кенже класстардын окуучулары үчүн өнөрканада эмес ар бир класста иштей ала турган программа түзүлүп кагаз, пластилин жана табигый материалдары менен, өзүнчө бир эмгектерди жаратууга шарт түзүү зарыл.

Кол эмгек сабагын окутууда кесиптик жөндөмдүүлүк аныкталат. Ар бир инсан келечекте кандай кесиптин ээси болорун мектепте окуп жүргөн мезгилде эле белгилүү болору баарына малым. Ошол эле мезгилде ар кандай курал-аспап менен иштөөнүн коопсуздугун үйрөтүү зарыл. Темирди көркөм иштетүүдөгү жана жыгачтар менен иштөөдөгү өзгөчөлүктөр, аларды иштетүүдөгү инструменттер, үй тиричиликтеги идиштер жана тамак-аш азыктарды сактоодогу эрежелерди, кийим-кече тигүүдөгү ар кандай элементтерди таанып билүү өзүнчө эле тарбиялоонун негизи болуп саналат. Эмгекти жактыруу, эмгектенүүнүн сапатын жакшыртуу, адамдарга, жаратылышка болгон мамиле ар бир инсандын жашоого болгон көз карашын калыптандырууда чоь роль ойногон.

Педагогика курсунан белгилүү болгондой, сабактын мазмунун түзүүдө биринчиден, материалдарды тандап алуу, илимдин жана техниканын өнүгүүсүн эске алуу менен бирге экинчиден систематикалык түрдө жаш өзгөчөлүктөрүн эске алуу жөнөкөйдөн татаалга өтүү, баштапкы убакта мындай көрүнүш күнүмдүк сабактай көрүнгөнү менен натыйжасы түшүмдүү болот. Машиналардын тетиктерин тааныштырууда жөнөкөй бөлүкчөлөрдү чогултуу менен баштасак эмгектенүүнүн натыйжасында окуу материалдарын таанып билүүсү татаал тетиктерди өздөштүрүүгө алып келет.

Окуу жүрүшүн жакшыртуу. Окутуу менен окуу жүрүшү тыгыз байланышта экени баарыбызга маалым. Принциптерди түзүүдө кол эмгек сабагында дидактикалык изилдөөлөрдү жаратат. Көпчүлүк суроолор өзүнөн-өзү чечилип калган учуру кездешет. Мисалы: баа коюу учурунда кээ бир нерселерди эске алыш керек. Башка сабактарга салыштырмалуу төмөнкү учурду эске алабыз: коопсуздук эрежелердин сакталышы иштеген ордун уюштура билүү, эмгек ыкмаларын туура колдонуу. Сабактын максаты - жогорудагы учурларды эске алуу менен баа коюу.

Иш жүзүндө мектеп балдарын тарбиялоо учурунда иштетүүнүн түрлөрү топ-топ кылып бөлүү же жекече иш алып баруу. Мындай учурда жасала турган нерсени жөнөкөй же

татаалдыгына көбүл бурабыз. Эгерде жасалган буюм коомдо колдонулбай калса, окуучулардын кызыгуусун төмөндөтөт. Тескерисинче жасалган буюм үй тиричилигине колдонулса окуучулардын кызыгуусун жаратат. Практика көргөзгөндөй бир нерсени жасап жаткан учурда окуучулар абдан кызыгуу менен иштешет. Кээ бир учурда ар бир окуучу өзүнүн фантазиясын кошуу менен курбуларын таа калтырат. Жогоруда көргөзүлгөн мисалдардын жыйынтыгы окуу процессин туура уюштуруунун негизинде келип чыккан жыйынтык десек, окутууну туура уюштуруу өтө жоопкерчиликтүү иш экенин далилдейт.

Класстан жана класстан тышкары учурда окутуунун мазмун өзгөчөлүктөрү. Класстан жана класстан тышкары иш кол эмгекте жана техникада көпчүлүк учурда ош жыйынтыгын берет. Дээрлик бардык мектептерде ар-кандай ийримдер ачылган. Темирди иштетүү, жыгачты иштетүү, же жаш техниктер сыяктуу ийримдер мектептерде жеке мектептерде атайын ачылган студияларда окутулат. Илимди изилдөө максатында төмөндөгүдөй учурларды карап чыксак.

1. Байкоо жүргүзүү. Илимий ыкма катары өзүнчө мүнөзгө ээ сабак учурунда байкоо өз алдынча максат коюу менен ар кандай фактыларды туудурат.

А) Мугалимдин айтканын аткаруудабы же жокпу?

Б) Эгерде окуучу кайра-кайра суроо берсе анда мугалим чала түшүндүргөнүн эске алыш керек.

2. Эксперимент бир нерсенин үстүнөн иштөөдөн мурун аны текшерип көрүү. Эксперимент кылууда шарт түзүлүш керек. Тайпа менен иштөөдө өзүнчө ал эми жекече иштөөдө өзүнчө. Эксперимент учурунда кетирген каталарды так эске алуу менен окуучуларга алдын ала эскертүү. Эки же бир нече топко бөлүү жана жыйынтыгын салыштыруу. Бир эле ишти ар кандай инструмент менен иштөө. Ар кандай шартта иштөө ж. б.

3. Ой жүгүртүү кол эмгек сабагынын ыкмасында төмөндөгүдөй суроолор пайда болот. Байкоо жүргүзүү учурунда же эксперимент жүргүзүү мезгилинде сабактын мазмунуна карата пайда болгон суроолорду чечүүдө өз убагында жооп табуу менен ар бир окутуучу белгилеп калуу абзел. Пайда болгон суроолорго анализ кылуу аны бөлүкчөгө өзүнчө жооп табуу. Пайда болгон суроолорго жооп табылган соо окуу процесстеринде сабактын мазмунуна киргизүү. Синтез – терминин алсак башка сабактар менен болгон байланышынан келип чыккан бүтүм. Мектепте өтүлүүчү сабактардан көркөм сүрөт сабагы жана чийүү, сызуу сабагы, табият таануу сабагы менен бирдикте синтезделген буюм жасоодо жетишкендикти жыйынтыктап алсак, ыкма сабагы өз алдынча изилдөөчү илим катары эсептелет. Башка илимдерге таянуу менен бир бүтүмгө келүү. Психология илими кол эмгек сабагында чоо роль ойнойт. Дагы көптөгөн илимдерди ичине камтыган предмет катары кол эмгек сабагы устаканада өтүлүп көптөгөн каражаттарды талап кылат. Техникалык илимдин бөлүгү катары да, эсептелет. Темирди иштетүү, жыгачты, пластмассаны иштетүү, электро өткөргүчтөрдү бириктирүү иштерин жасоодо химиялык жолдор менен бирдикте жасалат.

Ал эми окутуу учурунда өспүрүмдөр үчүн өзүнчө илимдер, мисалы: медицина, физиология, психология илимдери коштоп жүрөт. Көнүгүүлөр түрүндө иштөө, убакытты туура пайдалуу, аспаптарды сактоо, жабдыктарды туура колдонуу сыяктуу талаптарды аткаруу зарыл.

4. Кол эмгек мугалимине коюлуучу талаптар. Мугалим - окутуудагы негизги ролду ойногон инсан. Кол эмгек сабагында убакыттын 75% өз алдынча иштөөгө берилиши керек. Өз алдынча иштөөдө мугалимдин жоопкерчилиги көбөйөт. Анткени, өз алдынча иштөө убагында окуучулар көптөгөн каталарды кетиришет. Өз катасын кайра карап чыгуу, кошумча маалымат алуу, кошумча убакытты талап кылат. Ошондуктан, ар бир сабактын башында жакшылап пландоо зарыл. Сабакка даярданууда ар кандай ыкмаларды колдонуу ар бир окуучунун шыгына жараша мамиле кылуу жаш өзгөчөлүгүн эске алуу талап кылынат.

Кол эмгек мугалимине тиешелүү:

а) жогорку сезгичтиги, жакшы тарбиялоочу, коомго керектүү инсанды калыптандыруучу;

б) жогорку техникалык сапаттуулук, коопсуздукту сактай билүүчүлүк, окуучуларга биринчи медициналык жардам көргөзө ала билгендик;

в) жогорку педагогикалык-психологиялык даярдык;

г) өзүнүн кесибин ардактоо;

5. Ал эми азыркы учурда Республиканын дээрлик бардык орто мектептеринде кол эмгек сабагы тийиштүү деңгээлде өтүлбөйт жана көптөгөн мектептер предмет катары эсепке албастан башка сабактар менен толукталат. Келечек муундарды тарбиялоо максатын эске алсак, кол эмгек сабагын өзүнүн нугуна салуу менен бардык мектептерге предмет катары окутуу зарыл.

Адабияттар

1. Техникалык түзөтүү кол эмгек мугалими үчүн. –М.: Просвещение, 1972.
2. Мектепте кол эмгек сабагын окутуу. –М.: Педагогика, 1987.
3. Мектеп жана кесип тандоо. –М.: Просвещение, 1969.
4. Кол эмгек сабагын окутуунун илимий негиздери. –М.: Педагогика, 1970.